Vällinge. På ca. 8 km avstånd från Södertälje ligger vid Bornsjöns gamla utlopp i Mälaren det av Stockholms stad ägda Vällinge. Här fanns på 16-, 17- och 1800-talen manufakturverk av olika slag. Bland ägare till Vällinge finna vi Johan Lampa, den förste kände åldermannen i bryggareämbetet i Stockholm 1701—1726, vars namn bl. a. finnes ingraverat på ämbetets vackra mästarestop, som nu förvaras på Nordiska Museet. Lampa erhöll 1730 privilegier på mässingstråddrageri för Vällinge.

Något hundratal meter bakom den från mitten av 1700-talet härstammande huvudbyggnaden ligger utmed bäcken vid en fördämning en tvåvånings, rappad tegelbyggnad, ca. 8,5×22 m i bottenplanet, inrymmande resterna efter en gammal kölna. Så vitt man kunnat fastställa, härstammar byggnaden från den tid, då Lampa ägde Vällinge. Vi skulle alltså här hava att göra med ett ganska unikt bryggareminne.

Med ingång från norra gaveln befinner sig i fonden på rummet och upptagande byggnadens hela bredd, 7,4 m, den i ett synnerligen fallfärdigt skick befintliga kölnan, 2,5 m bred, ytan alltså 18,5 m². Plåten består av sammannitade järnplåtar, 56×65 cm, liggande på bärjärn med 30 cm avstånd. Höjden från golvet i bakkanten på plåten är 90 cm och framkanten 80 cm. Hålen i plåtarna äro 2 mm och uppdornade på 10—15 mm avstånd från varandra. Genom luckan för uttagning av maltgroddar och sot synes den halvt igenfallna »galten». Eldstaden befinner sig i källaren. Skorstenen med sin vackert utformade gnistfångare har fyra pipor, och vägg i vägg med kölnan finnas tvenne pannmurar. Säkert har det varit brygghus och mälteri i byggnadens södra del.

Intressantast i hela anläggningen är det å byggnadens mitt befintliga valvet nere vid bäcken, som lämnar vattnet fritt inflöde i botten på ett schakt, som går genom hela byggnaden. Sannolikt var stöpkaret placerat i botten på schaktet, och härifrån hissades stöpet upp till mälterigolvet. Några särskilda anstalter för vattenbytena i stöpet behövdes ej, ty med en snedställd fördämning av några plankor, kunde vattnet fås att cirkulera genom stöpgodset efter önskan. Ett enklare och billigare sätt att byta stöpvatten kan knappast tänkas, och även detta tyder på att den mångårige åldermannen var en duktig yrkesman och konstruktör. Anordningen utgör en motsvarighet till de anvisningar, som finnas på sina ställen i den äldre bryggerilitteraturen för mältning i mycket liten skala. Man skulle då för stöpning taga kornet i en säck och lägga den i ett dike med rinnande vatten.

Sten Simonsson.

»Hans papper äro brända»!

Rubrikens ord möta ofta den, som har till uppgift att för ett arkiv eller en museisamling söka upp och taga vara på arkivaliskt material av olika slag. Ett nyligen inträffat fall, då ur historisk synpunkt oersättliga anteckningar m. m. bränts t. o. m. på inrådan av en högre ämbetsman, sedan försök gjorts — tyvärr på fel ställen — att placera arkivalierna, har aktualiserat frågan om tillvaratagandet och bevarandet för framtiden av sådana anteckningar, ritningar, skisser, utkast, projekt, kalkyler o. dyl., som utförts av ingeniörer på privat initiativ eller efter erhållet uppdrag. Tekniska Museets arkiv mottager tacksamt allt material av nämnt slag, ordnar det och förvarar det tillgängligt

för forskning. Det kan anföras, och det har många gånger skett, att sådant mer eller mindre privat material skulle kunna komma i orätta händer och missbrukas. Den möjligheten finnes alltid att hindra missbruk, nämligen att låta handlingarna för en viss tid framåt ligga under sigill. Museet har redan, genom välvilligt tillmötesgående från ingeniörer och teknici, fått ihop betydande samlingar av ingeniörsanteckningar liksom även ritningar (c:a 50.000 st.), men vi veta, att mycket finnes dolt i privat ägo, och svårigheterna äro stora att uppsöka och förvärva dessa för forskning mången gång oersättliga värden.

Museet vädjar därför till alla ingeniörer att ihågkomma museet ev. genom testamentariska förordnanden och vi vädja till släktingar och efterlevande att icke förstöra något i pappersväg, utan att först museet sättes i tillfälle att få taga del av vad som finnes.

Torsten Althin.